

Asia: VN/23656/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hallituksen esitys eduskunnalle toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö pyytää lausuntoja luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laista toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi toimeentulotuesta annettua lakia siten, että tilanteessa, jossa hakijan asumismenot ylittävät tarpeellisen suuruusena pidettävän määrän, hakija ohjattaisiin hakemaan edullisempaa asuntoa laissa säädetyssä määräajassa. Esityksellä tavoitellaan säästöjä tiukentamalla asumismenojen huomioimiseen liittyvää sääntelyä.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK lausuu esityksestä seuraavaa:

Toimeentulotuki on viimesijainen etuus eikä tarveharkinnan käyttöä ole järkevää tiukentaa

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi toimeentulotuesta annettua lakia siten, että asumismenojen hyväksymistä selkeytetään säätämällä niistä lain ja asetuksen tasolla siinä, missä ennen tulkintaa ohjasi Kelan ohjeistukset ja oikeuskäytäntö. Tarkkojen rajojen kirjaaminen lainsäädäntöön ja asetuksiin estää tarveharkintaisten päätösten tekemisen. SAK:n mukaan tarveharkinnan hyödyntämisen tiukentaminen ei ole tarkoituksen mukaista, eikä lainsäädäntöön pystytä tekemään sellaisia kirjauksia, jotka ottavat riittäväällä tavalla huomioon ihmisten moninaiset elämäntilanteet.

Toimeentulotuki on viimesijainen toimeentuloturvan muoto, ja se on tarkoitettu lyhytaikaiseen käyttöön toimeentulon turvaamiseksi. Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea on toistuvasti arvioinut Suomen perusturvan tason liian matalaksi täyttääkseen riittävän vähimmäisturvan tason kriteerit. Suomi on saanut asiasta komitealta useamman huomautuksen.

SAK kantaa huolta hallituksen esityksen vaikutuksista erityisesti heikommassa asemassa oleviin pienituloisiin. Toimeentulovaikeudet ja alhainen sosiaaliturva aiheuttavat haavoittuvassa asemassa oleville mielenterveysongelmia, syrjäytymistä, velkaantumista ja turvattomuutta.

Viimesijaisessa toimeentulossa on edelleen SAK:n näkemyksen mukaan pystyttävä käyttämään tarveharkintaa. Hallituksen esitys rajaa mahdollisuuksia joustaa toimeentulotuen maksamisessa hakijan yksilöllisten tilanteiden mukaan. Hallituksen esityksessä esitetään kirjattavaksi lakiin tarkkarajainen kolmen kuukauden määräaika, jonka aikana hakijan on haettava edullisempaa asuntoa, jos asumiskustannukset ylittävät tarpeellisen suuruisena pidettävän määrän. Lisäksi hallituksen esityksessä esitetään, että jatkossa tarpeellisen suuruisena pidetyt asumismenot säädettäisiin tarkemmin asetuksessa.

Tarkkarajainen kolmen kuukauden sääntö edullisemman asunnon löytämisessä voi tarkoittaa asunnon vaihtamisen edullisemmalle alueelle, josta on pidemmät työ- ja koulumatkat. Erityisesti lasten kannalta joustamattomuus toimeentulon maksussa voi johtaa tutun elämän mullistumiseen: koulun ja kodin vaihtoon sekä uusien kavereiden ja tuttujen opettajien tai hoitajien löytämiseen. Toimeentulon epävarmuus ja pysyvyyden puuttuminen voivat vaikuttaa lapsen kehitykseen negatiivisesti. Oman kodin pakkovaihto voi myös syventää mielenterveysongelmia, lisätä syrjäytymistä sekä aiheuttaa erilaisia velkajärjestelyjä.

Kolmen kuukauden säännön kirjaaminen lakiin on lyhytnäköistä tilanteessa, jossa kohtuuhintaisista asunnoista on valmiiksi pulaa ja yhteiskunnan tukemaa asuntotuotantoa esitetään ajettavaksi alas. SAK huomauttaa, ettei ole lainkaan selvää, että henkilö pystyy kolmen kuukauden aikana löytämään itsellensä kotikunnastansa tai lähialueilta edullisemman asunnon.

Hallituksen esityksen toimet kohdistuvat heihin, jotka eivät löydä uutta edullisempaa asuntoa kolmen kuukauden aikana. Lisäksi esitys kohdistuu heihin, joilla on luottotietomerkitöjä tai elämönhallinnan haasteita eivätkä sen takia löydä itsellensä edullisempaa asuntoa sekä heihin, joilla asumismenot ylittävät asumisnormin vain vähäisesti. Kuten hallituksen esityksessäkin arvioidaan, muutokset tulevat koskemaan suurta joukkoa toimeentulotuen saajista. SAK näkee, että esitetyt muutokset ovat kohtuuttomia. Muutokset kohdistuvat heikoimmin pärjääviin, nuoriin 18–24-vuotiaisiin sekä yksinhuoltajaperheisiin. Erityisesti työttömillä, mutta myös yksin asuvilla, lapsiperheillä sekä vanhempain- tai hoitovapaalla olevilla toimeentulotuen saajilla tuen tarve usein pitkittyy, joten hallituksen esityksen muutokset voivat vaikuttaa hakijoiden toimeentuloon pidemmän aikaa.

Hallituksen esitys on laadittu kiireessä ilman tarvittavia vaikutusarvioita

Kyseessä oleva hallituksen esitys, yhdessä muiden budjettilakina etenevien hallitusten esitysten kanssa, on laadittu ilman tarpeellisia vaikutusarvioita ja hyvän hallintotavan mukaista riittävän pitkää lausuntoaikaa.

Jotta toimeentulon kannalta kohtuuttomilta tilanteita välttyttäisiin, hallituksen esityksessä tulisi huomioida kattavasti toimeentulotukeen tehtävät muutokset yhdessä muiden nyt lausuntokierroksella olevien hallitusten esitysten, kuten esimerkiksi työttömyysturvaa ja asumistukea koskevien leikkausten kanssa. Erityisesti muutokset asumistukeen ja nyt kyseessä olevan toimeentulotuessa huomioitavien asumismenojen muutokset tulisi tarkastella kokonaisuutena. Monet näistä toimista kohdistuvat samoihin henkilöihin, eikä kokonaistilannetta ole vielä arvioitu.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Vanhala Laura
SAK ry - Työ- ja turva osasto, SAK ry